

Aminek nincs szellemi központja, annak nincs szellemisége

Beszélgetés Szente Bélával

Majdnem három évtizede vezeteti a Tiszántúli legnagyobb kulturális intézményét, a Csabagyöngyét (leánykori nevén az Ifiházat), mára az agóra-hálózat egyik meghatározó innovatív intézményét. Szakmai érdeklődése azonban már régen nem áll meg a megyeszékhely vagy a megye határainál, rendszeres előadója szakmai eseményeknek, elnöke a Kulturális Központok Országos Szövetségének, e tisztségénél fogva folyamatos kapcsolatban áll az ország városi és budapesti kerületi művelődési intézményeivel. Beszélgetésünk során pályafutásáról és a közművelődés tendenciáiról kérdeztük székházunkban.

Hévízi Róbert: *Igazgató úr, mikor és hogyan találkozott a kultúrával?*

Szente Béla: Kispolgári családból származom, mindkét nagyapám iparos ember volt. Kisgyermek koromban a velük való kapcsolat volt az, ami tulajdonképpen a gondolkodásomat megalapozta. Tehát az apai nagyapáméknál minden este felolvastunk, átadva egymásnak a könyvet. Csak azokon az esteken nem volt könyvolvasás, amikor színházi közvetítés volt a rádióban,

mert akkor azt hallgattuk. A másik nagyapám egy egészen más típusú ember volt. Neki volt a faluban először televíziója. Ez a két dolog, a kultúra klasszikus megélése és az új dolgok, ezek talán az én gondolkodásomban ötvöződni tudtak.

H. R.: *Mit jelentett önnek ezt követően a kultúra, hogyan került a pályára?*

Sz. B.: A kezdetektől fogva erős kötődés lehetett valahol belül, amivel az ember tizennyolc éves koráig nem biztos, hogy feltétlenül döntéshelyzetben találkozik. Kertészeti iskolába jártam, be kellett adnom a felvételi papírjaimat, és egy viszonylag hirtelen döntést hoztam, hogy a föld művelése helyett a nép művelését választom, és így kerültem a debreceni tanítóképző népművelés szakára.

H. R.: *Hol kezdte a pályáját?*

Sz. B.: Először Békéscsabán a Megyei Művelődési Központban, aztán dolgoztam Szegeden az Ifjúsági Házban is néhány évet, és utána kerültem 1982-ben a mostani munkahelyemre. Egy kisebb, másfél éves megszakítással, de ott vagyok a csabai ifiház, később pedig

Csabagyöngye Kulturális Központ közelében.

H. R.: *Mit kell tudni erről az agóráról, a Csabagyöngye Kulturális Központról, milyen tevékenységet végez?*

Sz. B.: Azt kell mondjam, elég széleskörű tevékenységet végzünk. Az életünk két, inkább három főpillérré épül. Az egyik a rendezvények köre, ami a városnak a rendezvényekkel történő ellátását jelenti, pontosabban nemcsak a városét, hanem annak vonzáskörzetét is. Elég komoly technikai feltételekkel rendelkező intézmény vagyunk, így pont a multifunkcionalitásunkból fakadóan nagyon sokféle

A Csabagyöngye Kulturális Központ épülete

eseménynek tudunk helyet adni. Jól variálhatók az előadótermeink, összenyithatók, szétpakolhatók, és épületen kívül is nagyon jó rendezvényterünk van. Ennek köszönhetően elég sok eseményt szervezünk egy évben. A Csabagyöngye nemcsak egy intézmény, hanem vannak kis intézményeink, intézményegységeink is: két közösségi ház, egy csatolt kistelepülésnek a kultúrháza – 1962-ben épült, így kell, hogy nevezzem –, ezen kívül van egy Meseházunk és a Munkácsy Emlékház. Ez a hat intézményegység évente körülbelül 300-400 hetven főnél nagyobb látogatottságú eseményt bonyolít le.

A másik fontos szakmai láb a közösségi életünk. Minden évben 130 körüli közösséggel dolgozunk együtt. Azért mondom a körülit, mert egyik befejezi a munkát, a másik elkezd, mindig van változás. Van közöttük jogi személyiségű, körülbelül az egyharmada, van civil társaság, akik viszik a saját életüket úgy, ahogy ezt gondolják, de nincs meg a jogi személyiségük, és további egyharmad az, ami az intézmény fenntartásában áll.

A harmadik láb egy régi-új dolog. A '90-es évek végén arra gondoltunk, hogy a turisztikai szektorba is belépünk, merthogy a városban nem csinálta más. Megszerveztük a Tourinform Irodánkat, és elkezdtek a város turisztikai menedzsmentjét. Ez másfél évtizeden keresztül nagyon szépen épült, 2015-ben azonban a Turisztikai Egyesület átvette tőlünk az irodát, így utána kevesebbet foglalkoztunk idegenforgalommal. Az elmúlt évben városi feladatátcsoportosítások eredményeként azonban visszakaptuk a turisztikai feladatkört, pontosabban a Munkácsy Kulturális Negyed kapcsán vannak olyan turisztikai fejlesztések, olyan hálókörök, amelyen intézményünk önálló turisztikai tevékenységként dolgozik. Ez egy komoly városmarketinget igénylő, helyi társadalmat megmozgató, gazdaságilag is komolyabban értékelhető feladatkör.

H. R.: *Elmondásából kitűnik, hogy igen jelentős a kapcsolat a lakossággal. A közelmúltban volt egy rövid időszak, néhány hónap, amikor kényszerűségből a közművelő-*

dési intézmények nem nyithattak ki. Hogyan vészelték át ezt a helyzetet, hogyan tartották a kapcsolatot a civilekkel, a lakossággal?

Sz. B.: Igen, március 13-án be kellett zárunk. Akkor kezdődött volna a Békéscsabai Tavasz Fesztivál eseménysora. Negyvenöt rendezvényünk volt leszerződve, és egyik pillanatról a másikra nemhogy ezeket nem tarthattuk meg, hanem az ajtókat is be kellett zárunk, s néhány nap múlva már a jegyvisszaváltást sem tudtuk megoldani. Végül közönségünk felé csak június végén tudunk elszámolni, s visszafizetni a jegyek árát. Március közepén tehát azonnal kellett döntenünk, hogy mit tudunk online módon megvalósítani. Először is megnéztük, hogy a 130 közösségünk közül hányan rendelkeznek Facebook-csoporttal. Negyvennégy ilyen közösség volt, ezért a Facebookon egy, a helyzethez igazított, erősebb tevékenységet kezdtünk meg, ahol a „kézműves ház”-tól kezdve a napi internetes koncertajánlón keresztül egy saját mesesorozat felvételéig mindent megpróbáltunk összerakni. Húsz-harmincezres eléréseink voltak. A lehető leggyorsabban sikerült reagálnunk a helyzetre, s nagyon komoly siker övezte ezt a fajta tevékenységünket. Áprilisban egy online fesztivált is megszerveztünk. Ekkorra hirdettük meg a SCHERZO-t, a musical színpadok országos találkozóját, amit végül is otthonról, online módon sikerült megvalósítanunk, 600 követővel. Hét előadást mutattunk be felvételtől, és volt egy online musical énekversenyünk, aminek több mint húsz résztvevője volt, és élőben sem lehetett volna nívósabb...

A három hónap a mi életünkben is egy kicsit kultúrtörténet volt, mert egy olyan dolgot kellett csinálnunk, amivel azelőtt soha nem próbálkoztunk. Nagyon sokat tanultunk ebből az időszakból, de az volt az érzésünk, hogy ez az éteri

Előadás 2017-ben a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai napján

lét május végére elfáradt. Az emberek inkább vágytak már a szabadba, találkozni szerettek volna egymással, és mi május végére, június elejére összeraktuk a nyári programunkat, készülve arra, hogy végre kinyithatunk. És az egész nyár ennek a közösségi gondolkodásnak, a „találkozás”-nak a jegyében zajlott az életünkben, mert olyan rendezvényeket, olyan eseményeket, olyan közösségi alkalmakat igyekeztünk csinálni, ahol az emberek inkább kisebb csoportokban vannak együtt, de azok mégis szolgálják a felüdülést, szolgálják egy kicsit a tanulást, s a társas kapcsolatokat. A tavaszi leállás miatt több lendületünk volt a nyárra és ez tartott az őszre is.

H. R.: *Akkor ez a helyzet is azt bizonyította, hogy a közösségi művelődésre minden körülmények között nagy szükség van. A hiánya akkor érződik a legjobban, mikor nincs rá lehetőség. Ha már szakmai kérdéseknél tartunk, milyen kapcsolatban állnak az országos módszertani intézménnyel, a Művelődési Intézettel?*

Sz. B.: Én azt hiszem, hogy kiváló. Egyrészt a megyei irodával napi kapcsolatban vagyunk. Na-

gyon sok közös akciónk volt az elmúlt években, és nagyon sok olyan programot sikerült megrendezni, amelyben vagy az intézet munkatársai, vagy a megyei iroda munkatársai segítettek nekünk, vagy mi segítettünk nekik, s többször volt, hogy együtt hirdettük meg ezeket az eseményeket.

Van egy másik vetülete is ennek a kérdésnek, ami nem feltétlenül csak az intézményemet érinti, hanem a városi és a kerületi művelődési házakat tömörítő országos szakmai szervezetet, a Kulturális Központok Országos Szövetségét (KKOSZ). A szövetség, melynek elnöke vagyok, stratégiai együttműködő partnere a Nemzeti Művelődési Intézetnek, így van rálátásom arra, hogy az egész szakma, pontosabban ennek a városi intézményeket képező szelete, illetve az agórák milyen kapcsolatban vannak az intézettel. Mind az agóráknak, mind a szövetségnek fontos találkozási pontja az Agora Műhely. Ezt a kollégiumot az intézettel közösen hoztuk létre Kecskeméten 2013-ban, és ez a műhely azóta is igyekszik élére állni a hazai közművelődési folyamatoknak, és azt a mintát, amit az agórák jelentenek a hazai, szakmai közeg-

ben, szeretnénk kiterjeszteni és generáló hatásával segíteni a többi intézményt is. Ennek már láthatók a gyakorlati eredményei, s azt hiszem, hogy az egy nagyon lényeges dolog volt mind a KKOSZ életében, s nagyon reméljük, az intézet életében is, hogy partnerségünket az Agora Műhellyel igazán élővé tudtuk tenni. Emellett természetesen figyelemmel követjük a Szín Közösségi Művelődés folyóirat lapszámain. Kollégáim rendszeresen olvassák, és azokat a mintákat, amiket az intézet bemutat, amennyiben az a mi életünkben is jelentőséggel bír, igyekszünk átvenni, követni.

H. R.: *Hogyan ítéli meg a Nemzeti Művelődési Intézet határon túli munkáját a Kárpát-medencére kiterjedően?*

Sz. B.: Van egy régi, jól bevált magyar mondás: a jó pap holtig tanul. Napjainkban ezt másfelé *long life learning*-nek hívják, de én szívesebben maradok a hazai változatnál. Amikor az iskolát befejezzük, akkor alapvetően egy kultúraátadási időszak lezárul az ember életében. Új korszak kezdődik, és a kultúra hagyományozásának ez egy ugyanolyan fontos része, mint az iskola, hogy ekkor is meglegyenek azok a felületek, azok a lehetőségek, ahol az ember új információkat, élő tudást szerez. Ennek a folyamatnak a közművelődés nagyon lényeges eleme, sőt azt kell mondjam, talán a leglényegesebb is, hisz ez a fajta tanulás a napi kapcsolatokra épülő közösségek halmazában képes leghatékonyabban működni. Múzeumba nem járnak minden nap az emberek, és színházba sem feltétlenül, sőt ilyen szempontból egy könyvtár is zártabb kicsit, s inkább az önművelésre fókuszál. Az azonban, ahol az ember másokkal megoszthatja ezeket az értékeket, leginkább a közösségi művelődésben adott. Ahhoz pedig, hogy egy nép ezt a

hagyományozást az anyanyelvén megtegye, ennek a felületnek a teljes népesség által lakott területen rendelkezésre kell állnia. A határon túli magyarság ezt a felületet csak innen, az anyaországtól tudja megkapni. A külhoni „anyaországok”-nak is feladatuk, hogy segítsék a kisebbségek kulturális életét, de az egy másfajta megközelítés. És persze alapvető feladat, mert mi is segítjük az itteni kisebbségi kultúrát, és ez természetes is. Én egy olyan településről érkeztem, ahol a szlovák hagyományok nagyon erősek, de a szomszéd településen a román hagyományok az erősek, és a következő városban egy német közösség él. Az igazi impulzusokat akkor is a tényleges anyaországból lehet megkapni. És az, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet felvállalta ezt a missziót, egy olyan törekvés, amit más szervezetek, ilyen organikusán, ilyen széles körűen még nem tettek meg eddig. A gyakorlati és elméleti szakmai támogatás pedig nagyon-nagyon fontos a külhonban élő magyarságnak.

H. R.: *Egy felgyorsult világban élünk. Minden változik, gyorsan*

kell alkalmazkodni. Hogyan képzeli el a kultúra, a magyar közművelődés jövőjét? Milyenek szeretné látni?

Sz. B.: Az elkövetkezendő évek egyik nagy kérdése az, hogy a szakmai minőséget hogyan tudjuk biztosítani, hogyan tudjuk garantálni látogatóinknak, s ez véleményem szerint elsősorban a képzéstől függ. Az, hogy tíz évig effektíve nem volt képzés ebben a szakmában, ennek vezetőként rettenetesen érzem a súlyát. És óriási örömmel tölt el az, hogy ez most megváltozott. Ha ennek az első hozadékát egy-két éven belül fogjuk látni, akkor én nagyon-nagyon boldog leszek. Mert az elmúlt években nagyon nehéz volt megfelelő utánpótlást találnunk. Most, hogy megindult a képzés, kulcskérdése lesz a jövőnek, hogy ez a képzés milyen színvonalú. Nagyon sok mindent át kell értékelnünk, mert figyelemmel kísérve a saját szakirodalmunkat, néha még azt látom, hogy nagyon sokan a múltban járnak. Pedig előre kellene néznünk. Sokszor – most sarkítok egy picit –, de sokszor látom azt, hogy régi mondatokban egy-két szó ki van javítva, és azt gon-

doljuk, az így már megfelel az új igényeknek. Nem felel meg. Mert minden nap új kihívásaink vannak, és nekünk ezekre az új kihívásokra kell választ adni, pont azért, mert a mi szakmánk az egy kifejezetten kreatív szakma. Mindig képesek voltunk megelőzni a világ változásait. Gondoljunk csak arra, hogy hol voltak először számítógépes szakkörök. Az idegennyelvoktatás a közművelődésben indult be Magyarországon a '80-as években, de ugyanígy a felnőttképzés is, és ezeket a mintákat az oktatási szektor vagy éppen a gazdasági élet vette át tőlünk. És ez így volt rendjén. Ebben ennyi volt a mi dolgunk: a felfedezés öröme...

Fontosnak tartom, hogy a kreativitásunkat képesek legyünk megtartani. A kreativitáshoz a közönség- és közösségkapcsolatok is hozzákapcsolódnak, mert hiába vagyunk mi kreatívak, ha nincs meg az a terület, ahol ez érvényesülni tud. A közönség az mindig jó közönség, hogyha jót kap. Erre kell nagyon vigyáznunk, ezért kell a minőséggel nagyon sokat foglalkozni, és garantálni ezt a látogatóknak.

Tehát, hogyha azt kérdezi tőlem valaki, hogy tíz év múlva hogyan legyen, én azt gondolom, hogy az lenne a legfontosabb, hogy ne azért járjanak az emberek egy közösségi térbe, mert ki van írva, hogy ott aznap este ez és ez lesz, hanem azért járjanak oda, mert ők odajárnak. Hogy mindegy legyen, hogy aznap este mi lesz, mert megvan számukra a garancia, hogy ott biztos, hogy jó dolog fog történni. Azt hiszem, ez lehet egy fontos cél. Pontosan a kreativitásunkra kihegyezve a dolgot, egy Wittgenstein-idézet jut eszembe, miszerint a jövőről azt mondják, hogy nem kiszámítható, és nem tudjuk, hogy mi vár ránk az elkövetkezendő időszakban – de próbáljuk ezt megmagyarázni egy csillagásznak, aki épp azon fáradozik, hogy kiszámolja a következő

2017. május 29-én írták alá a stratégiai megállapodást a Nemzeti Művelődési Intézet és az Agora Országos Szakmai Műhely képviselői Gyulán

A Kulturális Központok Országos Szövetsége Konferenciája
2018 áprilisában, Gödöllőn

napfogyatkozást. Nekünk is ilyen csillagászoknak kell lennünk, ki kell számolnunk a következő időszak napfogyatkozásait és csillagállásait, és azt hiszem, hogy akkor egy sikeres, megbecsült szakmává tudunk válni.

H. R.: A Nemzeti Művelődési Intézet új székházában vagyunk. Az épületbe belépve milyen érzések, milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben?

Sz. B.: Nagyszerű látni, hogy végre egy méltó központja van a szakmánknak. Ez is rangot jelent. Ha van tudományossága, az is egy rang, ha van képzése az is egy rang, ha van megszólalási felülete, az is egy rang. És az, hogy van egy szellemi központja, az is egy rang. Aminek nincs szellemi központja, annak nincs átütő szellemisége sem. Ez most egy, a szakmánkhoz méltó hely. Küllemben is, belső tartalomban is, elképzelésekben, jövőképekben, mindenben. Különösen kedves a szívemnek, hogy egy nagyon jó barátom, Makoldi Sándor alkotását őrzi a homlokzati fríz. Ez fantasztikus dolog. Ha az ő szellemisége érvényesül az új székházban, akkor az irány biztosan jó.

SZENTE BÉLA Bessenyei- és Bánffy Miklós-díjas művelődésszervező, a Kulturális Központok Országos Szövetsége elnöke, a békéscsabai Csabagyöngye Kulturális Központ igazgatója.